

HAJDÚ ZSIGMOND

A pocsaji kocsi új megjelenése

Egy régészeti műtárgy másodlagos felhasználásáról

2015 végén Debrecenben megnyílt a Déri Múzeum új állandó kiállítása. Az ennek részét képező, *A csillagos ég lakói* című régészeti kiállítás a halotti kultusz és a temetkezés témáját járja körül. A kiállítás alsó, középső és felső egységre tagolva három fő részből áll. Az érkező látogató egy hajnali fényben derengő erdei tisztásra lép elsőként, amelynek közepén nagy életfa áll.

A terem közepén álló életfa

A lenti erdei séta során, a nyári napforduló éjszakai égboltjának látványa alatt, a látogató a Hajdú-Bihar megye területén a földből előkerült régészeti leletek révén ismerkedhet meg a temetkezés és a halál körüli egykori szertartásokkal. A kiemelt témakörök: lakóhely és temetkezéshely viszonya az újkőkorból és a rézkorból, temetkezési formák a bronzkorból, a halotti kultusz emlékei az avarok és honfoglaló magyarok időszakában.

A terem közepén álló életfa belsejében, a hengeres, pirosra festett térben, a halál „egyetemes szentélyét” jelképező helyszín közepén, egy áttetsző kockában a pocsaji kocsi lebeg, négy tárgytól körülveve – a halál létélményének időtlenségét érzékeltetve. A „szentélyben” elhelyezett további tárgyak olyan egyetemes „ősképeket” hívnak elő, mint az előkészítés a halotti útra, a kapcsolattartás a halotti világot felügyelő istenekkel vagy természetfeletti lényekkel, emlékezés a halottra.

A pocsaji kocsimodell installálása a Déri Múzeum *A csillagos ég lakói* című állandó régészeti kiállításában (fotó: Jurás Ákos, Déri Múzeum)

Az egyiptomi sírkamra (fotó: Lukács Tihamér, Déri Múzeum)

Innen, a halál szentélyéből az életfa koronájába, az égi világba felvezető lépcső végül egy egyiptomi sziklasírba visz. Ez az égi világ, kiállításunknak az egyiptomi *Halottak könyvéből* választott címének megfelelően, a csillagos égbre felköltözött halottaink allegóriája; maga a sírkamra pedig a Déri Múzeum egyiptomi gyűjteményéből válogatott tárgyak segítségével idézi fel az emberiség történetében talán legjobban rekonstruálható, legmonumentálisabb és leghosszabb ideig fennmaradó ókori civilizáció halotti kultuszát.

Az egyiptomi sírkamra (fotó: Lukács Tihamér, Déri Múzeum)

A kiállítás koncepciója arra az Eliade-féle tételre épül, miszerint „a Halálnak megvan a maga világalakító ereje”. Ez a világ persze sok mindenben hasonlít az élők világához, bár annak sokszor fordítottja/tükröképe, de az emberiség tudatában e két szféra elszakíthatatlan egységet alkot. Lényegét tekintve tehát egy időtlen és egyetemes jelenségről van szó.

A fentiek szellemében felépített kiállításunk centrumába, az életfa belsejében lévő „halálszentély” mértani középpontjába tehát a pocsjai kocsimodellt állítottuk. A pocsjai kocsi mint hiteles műtárgy (részletes leírását lásd az őskori kocsimodellekről szóló cikkünkben) jeleníti meg leginkább – felfogásunk szerint – az utazást/eltávozást mint a halál talán legegységesebb metaforáját. Így lett a különleges műgonddal megalkotott bronzkori műtárgy a kiállítás emblémája is.

Az utazás/eltávozás metaforája (fotó: Jurás Ákos, Déri Múzeum)

Mircea Eliade (1907–1986) világhírű román vallástörténész, filozófus volt. A nagy világvallások mellett foglalkozott a szamanizmussal és az okkultizmussal is.